

Çocuklarımızı İhmal ve İstismardan Nasıl Koruruz?

Toplumsal gelişim ve toplumun geleceğinde çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmesi ve bu değerleri toplum yararına kullanabilmesi onlara sağlanacak olan koşullarla yakından ilgilidir. Çocukların sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi toplumun bugünü ve geleceği için önemli bir kriterdir.

Bir bebeğin daha ilk kucağa alınmasıyla birlikte sosyal etkileşimi başlar. Bireyler nasıl doğdukları andan itibaren tüm becerilerini geliştiriyor ve olgunlaştırıyor, süreç içinde de birey bağ kurma, ikili ilişki, iletişim becerilerini de geliştirip olgunlaştırmaktadırlar. Bu nedenle çocuğun gelişim sürecinde ebeveyni tarafından ya da onunla ilgilenen kişiler tarafından uğradığı ihmal ve istismar, bu becerilerin gelişmesine ve olgunlaşmasına ket vurmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesinde; çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Çocuk istismarı ve ihmali, anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylem ya da eylemsizlerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur.

Öncelikli olarak ihmal ve istismarın önlenmesi için bu kavramların ne olduklarını, ayırt edici özelliklerini ve risk faktörlerini bilmemiz gerekmektedir. Karşılaştığımızda davranış biçimimizin nasıl olması gerektiğini bilmemiz travmanın tetiklenmemesini önler. İhmal ve istismar tek başına bir kişi, kuruluş ya da kurumun üstesinden gelebileceği bir durum değil, tümüyle toplumun çabası ve bilinçlenmesiyle önlenilecek bir durumdur.

Çocuk İhmali Nedir?

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre ihmal, çocuğa bakmakla yükümlü kimsenin, çocuğun gelişimi için gerekli ihtiyaçları karşılamaması veya bu ihtiyaçları dikkate almamasıdır. Sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam şartları bu ihtiyaçların içerisinde. İhmal var olan olanakların çocuğun yararına kullanılmamasıdır. Yani ebeveyn veya bakıcının çocuğa sahip olduğu şartlar doğrultusunda da olsa bir yaşama alanı sağlaması gerekir ve tüm kaynaklarını bunun için kullanması gerekmektedir.

İhmalin Örnekleri;

- Çocuğa yaşına uygun beslenmesini sağlamamak ya da uzun süre aç kalmasına izin vermek,
- Mevsim koşullarına uygun giydirmemek ya da giysilerinin temizliğine özen göstermemek,
- Çocuğun kişisel bakımını yapmamak,
- Çocuğu uzun süre yalnız bırakmak,
- Evi çocuğun güvenliği için düzenlememek,
- Çocuğun gerekli sağlık ihtiyaçlarını karşılamamak,
- Temiz olmayan evde çocukla birlikte yaşamak,
- Duygusal ihtiyaçlarına cevap vermemek, aşağılamak, hakaret etmek ve güvenini kırmak,
- Çocuğa ev içinde yapması uygun olmayan işleri yaptırmak ya da
- Çocuğu dışarıda çalıştırmak

İhmal fiziksel ve cinsel istismara göre çok daha göreceli olduğu için tanısı zordur. İhmal ve istismarı ayırtan en temel nokta ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir davranış şekli olmasıdır. İhmal, özellikle büyüme geriliği olan psiko-sosyal uyum güçlüğü çeken, eğitim gereksinimleri karşılanmayan çocuklarda akla gelmelidir

İhmalin çocuklar üzerindeki etkileri nelerdir?

İhmale maruz kalan çocuklar temelde bir güvensizlik hissi yaşarlar. Kendilerini yeterince güvende hissetmedikleri için de yalnızlık hissini oldukça yoğun yaşarlar. Ebeveyn ile kurulamayan sağlıklı ilişki, yaşlılarıyla ve çevreyle iletişimine de yansır, iletişimde başarısızlıklar yaşarlar. Bu durum bazen de davranış problemleri olarak kendini gösterir. Bazen çocuklar ilgi görebilmek adına sağlık problemi yaratma eğiliminde olur ve sürekli fiziksel rahatsızlıklar yaratabilir.

Bu durum yetişkinlikte de etkilerini sürdürür. Çocukluğunda ihmale maruz kalmış bir birey, yetişkinliğinde hem çevresine hem de kendisine dair güven sorunu yaşayabilir. Bu bireylerde; depresyon, intihar eğilimi, kendine zarar verme, şiddet eğilimi, bazı bağımlılıklara yatkınlık gözlemlenebilir. Bunların hepsi de duygularını yönetmede eksiklik yaşatır ve sosyal ilişkilerde başarısızlıklara neden olur.

İstismar Türleri;

Duygusal İstismar; çocuğun sistemli bir şekilde duygusal gelişimi ve kişilik bütünlüğüne zarar veren tutum ve davranışlardır. Çocuğun ilgi ve sevgiden yoksun bırakılmasıdır. Çocuğun duygu ve düşüncelerinin ciddiye alınmaması, onunla alay edilmesi, aşağılanması ve kendini gerçekleştirebilecek etkinliklerden mahrum bırakılması sonucunda ortaya çıkar. Tanımlanması zor olsa bile sıklıkla görülür.

Duygusal istismar ebeveynlerin davranışları, tutumları ve sözleri sonucunda çocuğun normal ve sağlıklı gelişmesini engeller. Ruh sağlığını bozacak şekilde çocuğa uygulanan duygusal istismar çocuğun sahip olduğu kapasiteyi, yeteneklerini ve etkinliğini kullanmasını engeller ve onu pasifleştirir.

Fiziksel İstismar; Çocuğun sağlığına, beden bütünlüğüne ve gelişimine zarar veren davranışlardır. Yetişkinlerin çocukların görece güçsüzlüğünü kullanarak onlar üzerinde bilinçli şekilde fiziksel şiddet uygulamaları olarak tanımlanabilir. Bu fiziksel zarar vermede ki davranışlara; çimdikleme, ısırma, vurma, şiddetli sarsma vb. davranışları da örnek olarak gösterebiliriz.

Cinsel İstismar, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre cinsel istismar çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dâhil edilmesidir. Cinsel istismar bir çocukla bir yetişkin ya da kendisinden yaşça ve gelişimsel olarak büyük olan başka bir çocuk arasında gerçekleşen; sorumluluk, güven veya güç ilişkisini kullanarak istismarcının cinsel tatminine neden olan davranıştır.

Araştırma verilerine göre, cinsel istismar 6-10 yaş arasındaki çocuklarda ve kız çocuklarında erkek çocuklara oranla daha fazla görülmektedir. Genellikle aile tarafından tanınan ve güvenilen kişilerce cinsel istismar gerçekleştiriliyor.

Ve istismarcı tarafından gizlenmesi gereken bir sır ya da gizli bir oyun gibi anlatılıp çocuğa bunun saklanması gerektiği inandırılıyor. Bunun yanında istismar sonrasında içsel yaşanan bazı süreçler (kendini suçlu hissetme, kirli hissetme, hatalı hissetme vb.)'den dolayı istismar gizleniyor.

Çocuğun Cinsel İstismara Maruz Kaldığını Nasıl Anlarız?

Özellikle fiziksel, duygusal ve davranışsal belirtiler çocukların cinsel istismara maruz kaldıklarının açık göstergesi olurlar.

Eğer bir çocuk;

1. Sık sık baş ve karın ağrısı, kusma, iştah azalması, genital şikayetler ve cinsel enfeksiyonlar yaşıyorsa,

İzmir Özel Türk Koleji

2. Dikkat eksikliği, öfke, depresyona benzeyen donuklaşma, olağan aktivitelerden geri çekilme ve insanlar yanında yoğun kaygı ve kaçma eğilimleri gösteriyorsa,
3. Aşırı temizlenme ya da temizliği ihmal etme, cinsel ilişkiye dayalı bilgiyi sözel ve davranışsal olarak sergiliyor ve oyunlarda sık oynuyorsa ve okul ve sosyal becerilerde gerileme yaşıyorsa istismara maruz kaldığını söyleyebiliriz.

Çocuk İstismarından Şüphelendiğinizde;

Bir suç öğrenildiğinde adli yetkililer haberdar edilir. Suçun mağduru ya da suçtan zarar gören veya onların kanuni temsilcilerinin adli yetkililere suçu bildirmesine “şikayet”, bunlar dışında kalan kişilerin haberdar oldukları bir suçu adli yetkililere bildirmelerine ise “ihbar” denilmektedir.

İhbar ya da şikayet kolluğa veya Cumhuriyet Savcılığına, sözlü ya da yazılı yapılabilmektedir.

*Çocuk Koruma Merkezinden alınan bilgidir.

Çocukları İstismardan Nasıl Koruyabiliriz?

- Güvenliklerini sağlamayı öğretin.
- Bedenlerini korumayı öğretin.
- Hayır demeyi öğretin.
- Yardım istemeyi öğretin.
- Onlara sizinle her türlü sorunu paylaşabileceği inancını yerleştirin.
- Her zaman sır saklanmayacağı öğretin.
- Dokunulmayı reddetmeyi ve sınırlar koymayı öğretin
- Büyüklerin bazı kurallara uymayacağını öğretin.

Bütün bu maddeleri uygulayabilmek için sahip olmanız gereken en önemli özellik sağlıklı iletişim kurabilmenizdir. Çocuğunuzla sağlıklı bir ilişki sayısız etkileşim biçimleriyle kurulabilir. Bu çok fazla enerji ve çalışma gerektirebilir fakat alacağınız ödül her şeye değerdir. Anne baba olmakla ilgili en başta sağlanması gereken, elbette, her çocuğun sevilme ihtiyacının, yeterince karşılanmasıdır ve tek bir doğru yolun olmadığı bilinmesidir. Farklı yetiştirme teknikleri farklı biçimlerde gerçekleştirilir. Mükemmel olmayı beklemeyin! Ebeveyn olmak çok zor bir iştir aynı zamanda.

Unutmayınız ki çocuğunuza sevginizi göstermenin tek yolu ona “seni seviyorum” demek değildir. Göz teması kurmanız, baş zamanlarınızı birlikte değerlendirmeniz, onu dinlemeniz, duygularını onaylamanız, verdiğiniz sözleri yerine getirmeniz, sınırları-kuralları ortak belirlemeniz, onlara özgürlük tanımanız gibi başka yollarla da “seni seviyorum” diyorsunuz.

Referanslar;

- 1) İnsan Hakları Derneği (2008), Çocuk İhmal ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu (Ankara: Berkay Ofset).
- 2) Tıraşçı Yaşar, Gören Süleyman (2007), Çocuk İstismarı ve ihmali, Dicle Tıp Dergisi
- 3) Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Bakım Kılavuzu, UNİCEF, 2012
- 4) İstanbul Bilgi Üniversitesi Şiddet ve Travmayı Önleyici Çalışmalar Grubu (2011), Çocukların İhmal ve İstismar Edilmesi
- 5) Aral Neriman, Gürsoy Figen (2003), Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı

Psikolojik Danışman

Berçin DÖKMECİLER